

Synteza wstępnej oceny przyrodniczej

W 2012 roku przeprowadzono wstępną inwentaryzację przyrodniczą w obszarze projektu „Tarliska górnej Raby”. W jej toku dokonano oceny ujściowych odcinków potoków Krzczonówki i Trzebuńki usytuowanych poniżej zapór przeciwrumowiskowych oraz odcinka Raby objętego proponowanym utworzeniem korytarza swobodnej migracji koryta i wybranych przekrojów w bezpośrednio niższym, uregulowanym odcinku rzeki.

Raba.

Hydromorfologiczna waloryzacja przekrojów Raby, w których możliwa jest swobodna migracja koryta, pozwoliła na zaklasyfikowanie rzeki do 2 klasy jakości, natomiast przekrojów skrzepowanych zabudową regulacyjną do 3 klasy. Ocena stanu zespołów ichtiofauny w przekrojach swobodnych pozwoliła zaliczyć rzekę w tych przekrojach do 1 klasy stanu ekologicznego, podczas gdy przekroje skrzepowane klasyfikowano średnio na pograniczu 1 i 2 klasy stanu ekologicznego. Analogiczna ocena przeprowadzona na podstawie zespołów makrobezkręgowców dennych pozwoliła zaliczyć rzekę w przekrojach swobodnych do 2 klasy stanu ekologicznego, a w przekrojach skrzepowanych zabudową regulacyjną do 3 klasy stanu ekologicznego. Zgodnie z zasadami Ramowej Dyrektywy Wodnej, ustalającymi klasę stanu ekologicznego zgodnie z klasyfikacją najgorszego elementu oceny, pozwala to na ustalenie stanu rzeki w odcinku objętym korytarzem swobodnej migracji koryta jako dobrego (2 klasa), a w odcinku uregulowanym jako umiarkowanego (3 klasa).

W toku wstępnej inwentaryzacji przyrodniczej Raby ustalono, że szerokie przekroje rzeki z możliwością swobodnej migracji koryta cechuje występowanie znacznie bogatszych niż w przekrojach skrzepowanych zespołów biegaczowatych (grupy chrząszczy charakterystycznej dla obszarów nadrzecznych). Ponadto zainicjowany został tu rozwój kęp o bogatszym składzie gatunkowym roślin naczyniowych niż w obrębie nadrzeczego lasu, a tym samym odcinek korytarza swobodnej migracji rzeki może się cechować większym bogactwem florystycznym niż odcinek korytarza rzeczno-uregulowanego z uregulowanym korytem.

Powyższe wyniki wskazują, że umożliwienie rzecze swobodnego kształtowania koryta w obrębie korytarza swobodnej migracji rzeki już po stosunkowo krótkim, kilkuletnim okresie powoduje poprawę stanu ekologicznego rzeki umożliwiającą spełnienie środowiskowego celu Ramowej Dyrektywy Wodnej. Uzasadnione jest także oczekiwanie dalszej poprawy stanu rzeki w kolejnych latach funkcjonowania korytarza swobodnej migracji rzeki. Funkcjonowanie rzeki w obrębie korytarza swobodnej migracji koryta pozwala także na poprawę bioróżnorodności ekosystemu nadrzeczno-uregulowanego – zarówno w odniesieniu do zespołów lądowych bezkręgowców, jak i zbiorowisk roślinnych.

W toku inwentaryzacji przyrodniczej stwierdzono obecność szeregu gatunków obcych; dwa spośród nich (rdestowiec ostrokończysty i barszcz Sosnowskiego) mają charakter silnie inwazyjny i wymagają aktywnego zwalczania, a w stosunku do kolejnych dwu (robinia akacyjowa i topola mieszańcowa) możliwe jest podejmowanie ich wycinki.

Krzczonówka

Ocena hydromorfologiczna 10 przekrojów potoku zlokalizowanych poniżej zapory przeciwrumowiskowej w Krzczonowie wskazała, iż potok ten reprezentuje średnio 3 (umiarkowaną) klasę jakości. Analiza fizycznych parametrów siedlisk rzecznych pokazała ponadto, że jedynie kilka przekrojów cechowało się umiarkowanym zróżnicowaniem prędkości przepływu (przydennej oraz średniej), natomiast zasadniczo stwierdzano tu małe zróżnicowanie parametrów siedliskowych (prędkości przepływu, uziarnienia dna, głębokości wody). Ocena ichtiofauny wskazała, iż badane przekroje mieściły się na pograniczu 1 i 2 klasy stanu ekologicznego, natomiast analogiczna ocena zespołów bezkręgowców dennych

klasyfikowała te przekroje na pograniczu 2 i 3 klasy. Zgodnie z zasadą najgorszego kryterium, stan ekologiczny Krzczonówki należy określić jako umiarkowany, a więc nie spełniający środowiskowego wymogu Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Trzebuńka

Ocenie podlegał krótki odcinek potoku poniżej zapory przeciwrumowiskowej w Stróży. Waloryzacja hydromorfologiczna pozwoliła zaklasyfikować ten odcinek do 4 (słabej) klasy jakości. Jedynie w odniesieniu do prędkości przepływu stwierdzono tu umiarkowane zróżnicowanie, natomiast zróżnicowanie głębokości wody i uziarnienia dna było małe. Na podstawie ichtiofauny oceniany odcinek zaklasyfikowano do 2 klasy stanu ekologicznego, natomiast ocena bezkręgowców dennych wskazywała na 4 klasę stanu. Ogółem stan ekologiczny ujściowego odcinka Trzebuńki można zatem określić jako słaby, a więc pozostający znacznie poniżej środowiskowego celu Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Zaplanowane przywrócenie podłużnej ciągłości obu potoków w wyniku radykalnego obniżenia zapór przeciwrumowiskowych i towarzyszące temu uwolnienie znacznych objętości zgromadzonego powyżej nich materiału dennego powinno w istotny sposób przyczynić się do poprawy stanu tych cieków. Bardzo ważnym elementem, który znacząco wzmocni korzystne efekty obniżenia zapór przeciwrumowiskowych, jest wykonanie kamiennych ramp narzutowych w dolnym odcinku Krzczonówki – ułatwi ono akumulację materiału dennego uwolnionego z czaszy zapór przeciwrumowiskowych i formowanie się koryta o większym zróżnicowaniu fizycznych parametrów siedlisk. Niestety, budowa analogicznych bystrzy w ujściowym odcinku Trzebuńki nie jest możliwa z uwagi na lokalizację tego odcinka w silnie zurbanizowanym odcinku doliny.

Wstępna inwentaryzacja przyrodnicza w obszarze projektu „Tarliska górnej Raby” zostanie powtórzona w końcowej fazie jego realizacji w celu oceny trafności i skuteczności wykonanych technicznych i biologicznych interwencji. Analogiczną metodykę oceny można prowadzić także w innych projektach rewitalizacji i utrzymania rzek, oceniając trafność i skuteczność działań wykonanych w tych projektach. Metodyka ta może być zastosowana w dowolnej rzece, bez względu na specyfikę jej cech fizjograficznych.